

Η Νέα Μέθοδος Ψαλτικής του 1814

/ [Πεμπτουσία](#)

Image not found or type unknown

Το «Σχολείο Ψαλτική», με αφορμή τη διακοσιοστή επέτειο από τη μουσικοθεωρητική - σημειογραφική μεταρρύθμιση των Τριων Διδασκάλων, Χρυσάνθου του εκ Μαδύτων, Γρηγορίου του Πρωτοψάλτου και Χουρμουζίου τοῦ Χαρτοφύλακος, διοργανώνει Διεθνές, Επετειακὸ Μουσικολογικὸ Συνέδριο μὲ θέμα: «1814-2014. 200 χρόνια ἀπὸ τὴν καθιέρωση τῆς Νέας Μεθόδου». Το Συνέδριο θα πραγματοποιηθεῖ στο Μέγαρο Μουσικῆς Αθηνῶν, στις 17 και 18 Οκτωβρίου 2014 και θα στεγάσει επιστημονικὲς ανακοινώσεις και ψαλτικὲς εκδηλώσεις.

Η Πεμπτουσία μίλησε με τον Κωνσταντῖνο Φωτόπουλο Διευθυντὴ του Σχολείου Ψαλτικῆς και επιστημονικὸ συμβούλου του Συνεδρίου για τὴ Νέα Μέθοδο Ψαλτικῆς.

Πεμπτουσία: Τι είναι η Νέα Μέθοδος Ψαλτικής; Πρόκειται για μια μουσική μεταρρύθμιση για μια σημειογραφική εξέλιξη;

Κωνσταντίνος Φωτόπουλος: Το 1814, υπό τη σκέπη του Οικουμενικού Πατριαρχείου, συγκροτήθηκε μια μουσική επιτροπή. Η επιτροπή αποτελούνταν από τρεις σπουδαίους μουσικοδιδασκάλους, τον Χρυσάνθο-μετέπειτα επίσκοπο Δυρραχίου, το Γρηγόριο -μετέπειτα Πρωτοψάλτη της Μεγάλης Εκκλησίας και το Χουρμούζιο-μετέπειτα Χαρτοφύλακα της Μεγάλης Εκκλησίας. Σκοπός αυτής της επιτροπής ήταν αφενός η απλούστευση της μουσικής σημειογραφίας και αφετέρου η συγκρότηση της θεωρίας της ψαλτικής τέχνης σε ένα ενιαίο και καλά δομημένο σύστημα.

Λογικό βέβαια ήταν, ως σημαντικότερη προσφορά να θεωρηθεί η εξέλιξη της σημειογραφίας. Μέχρι την καθιέρωση της Νέας Μεθόδου η σημειογραφία της ψαλτικής τέχνης ήταν στενογραφική και, ως εκ τούτου, αρκετά πολύπλοκη. Για να μάθει κάποιος τη μουσική ανάγνωση, απαιτούνταν έως και εικοσιπέντε έτη και λίγοι ήταν αυτοί που είχαν την υπομονή να μαθητεύσουν τόσα χρόνια. Με τη Νέα Μέθοδο γραφή έγινε αναλυτική και πολύ εύκολη στην εκμάθησή της. Με αυτόν τον τρόπο δόθηκε νέα ώθηση στην ψαλτική τέχνη. Πολλοί άνθρωποι άρχισαν να τη μαθαίνουν και να τη διδάσκουν με τη σειρά τους στους νεότερους ενώ νέοι δρόμοι ανοίχτηκαν και στην τέχνη της μελοποιίας.

Π.: Είναι αλήθεια ότι υπήρξε σημείο αμφιλεγόμενο και προκάλεσε αντιδράσεις;

Κ.Φ: Όπως άλλωστε συμβαίνει σε κάθε αλλαγή, έτσι και στην περίπτωση μας υπήρξαν κάποιες αντιδράσεις με σημαντικότερη αυτή του Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου (+1862). Σε αντίθεση όμως με το παρελθόν όπου αντίστοιχες προτάσεις για αλλαγή της γραφής (για παράδειγμα από το Γεώργιο Λέσβιο) απορρίφθηκαν από το σύνολο των ιεροψαλτών, στην περίπτωση μας οι αντιδράσεις ήταν μεμονωμένες. Η πρόταση των τριών διδασκάλων έγινε αμέσως αποδεκτή από τη συντριπτική πλειοψηφία των ιεροψαλτών. Σε ελάχιστο χρονικό διάστημα διαδόθηκε παντού η νέα γραφή και μάλιστα επικράτησε σε τέτοιο βαθμό ώστε να χαθεί η γνώση της παλαιάς. Κάποιοι, μάλιστα, από τους πολέμιους της Νέας Μεθόδου όπως, για παράδειγμα, ο Απόστολος Κώνστας, έφτασαν σε σημείο ακόμα και να καταγράφουν τις προσωπικές τους συνθέσεις στη νέα γραφή. Αυτό συνέβη διότι η σημειογραφία των τριών διδασκάλων δεν ήταν ένα εντελώς νέο σύστημα γραφής αλλά η φυσική κατάληξη της μακραίωνης ιστορίας της σημειογραφίας της ψαλτικής. Με τη Νέα Μέθοδο δεν άλλαξε, άλλωστε, η μουσική στην ουσία της. Σύμφωνα με μαρτυρίες υπήρχαν ναοί όπου στον ένα χορό έψαλλαν με την παλαιά σημειογραφία ενώ στον άλλο με τη νέα. Ακούγοντας κάποιος και

τους δύο χορούς δεν μπορούσε να διακρίνει διαφορά στο άκουσμα.

Π.: Πιστεύετε ότι τα αίτια επιβολής της Νέας Μεθόδου ήταν ιδεολογικά και δεν υφίστατο πραγματική ανάγκη;

Κ.Φ.: Οπωσδήποτε οι ιδεολογικές τάσεις της εποχής έπαιξαν κάποιο ρόλο στη διαμόρφωση και επικράτηση της Νέας Μεθόδου. Δεν θεωρώ όμως ότι επιβλήθηκε προκειμένου να εξυπηρετηθούν αυτές.

Οι Έλληνες, στις αρχές του 19ου αιώνα και ενώ συγκροτείται το ελληνικό κράτος, ερευνούν τις ρίζες τους και στρέφονται στην Αρχαία Ελλάδα, χωρίς όμως να περιφρονούν και τη ζώσα παράδοσή τους. Παράλληλα, αρχίζει να επικρατεί ο δυτικός τρόπος σκέψης ενώ οιδιαιρκώς αυξανόμενοι ρυθμοί της ζωής είναι ένα αδιαμφισβήτητο γεγονός.

Τα παραπάνω επηρέασαν τους τρεις διδασκάλους και αυτό έχει αποτυπωθεί και στο περίφημο έργο του Χρυσάνθου «Μέγα Θεωρητικόν της Μουσικής». Εκεί μπορούμε να διακρίνουμε ορολογίες, ορισμούς, και μουσικοϊστορικά στοιχεία δανεισμένα από την αρχαία ελληνική γραμματεία. Από την άλλη, ο τρόπος που συστηματοποιούνται οι κλίμακες και ο ακριβής καθορισμός των χρονικών αξιών, παραπέμπουν σε έναν τρόπο σκέψης πιο δυτικό. Βέβαια, οι τρεις διδάσκαλοι ήταν αφοσιωμένοι στη γραπτή και προφορική παράδοση της εποχής τους. Στη Νέα Μέθοδο διατήρησαν πολλά σημαδόφωνα της παλαιάς γραφής και σε ένα βαθμό απέφυγαν την εισαγωγή καινούριων. Στις θεωρητικές τους γραμματείες προσπάθησαν να περιγράψουν την προφορική παράδοση και όχι να την επανακαθορίσουν. Τέλος, ένα τεράστιο πλήθος μελών των παλαιών μελοποιών το μετέφεραν στη νέα γραφή για να μη χαθούν τα αριστουργήματα της εκκλησιαστικής μας μουσικής στο πέρασμα του χρόνου.

Οι ανάγκες ήταν, λοιπόν, υπαρκτές και προέκυψαν από τις μεγάλες αλλαγές στον τρόπο ζωής των Ελλήνων. Άλλωστε η ψαλτική τέχνη δεν ήταν ποτέ μια τέχνη στατική. Αλλαγές στη σημειογραφία, στη μελοποιία, στη θεωρία αλλά και σε άλλους τομείς παρατηρούνται σε κάθε αιώνα. Ίσως μπορούμε να πούμε ότι στις αρχές του 19^{ου} αιώνα οι συνθήκες επέβαλαν κάπως δραστικότερες αλλαγές.